

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Cerkvena in — svobodna šola. — Iz mojega potovanja. — Učiteljski pravnik. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Cerkvena in — svobodna šola.

III.

Sedanja svobodna šola je baje kriva vsega zla na svetu; ona je baje kriva, da ljudstvo propada gmotno in нравno, šola pohujšuje mladino itd. Kdo bi naj pojmil, česa vsega so že dolžili in še dolžijo šolo in učiteljstvo! — Vsa taka natolcevanja so bedasto hudobna, rodila jih je grda zavist, časti- in vladohlepnost, ter niso vredna, da bi se radi njih tratil dragoceni čas, zakaj kdor ne opazuje vsega le skozi črne klerikalne očali, vé, kje je resnica in kje hudobija in laž. Kdor je zaslepljen in zastrupljen s sebičnim, napuhnjenim klerikalizmom, ali komur so v tepli v glavo, da je sedanja šola „prokletstvo za ljudstvo“, te moramo le pomilovati: Oče odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo . . .“

A enega argumenta ne smemo prezreti, katerega klevetniki svobodne šole kaj spretno rabijo, in kateri na prvi pogled res priča zoper sedanjo šolo in učiteljstvo; t. j. popačenost nekaterih mladih individuvov in pa za-

lostna prikazen mladostnih samomorilcev.*) Glede na prve omenim le to, da nasprotniki ne ločijo različne svojati od šolske mladine ter ju ali radi nevednosti ali pa celo iz hudobije zamenjajo in spajajo. — Število mladih samomorilcev se vedno množi, in ljudstvo je po pravici kolikor toliko razburjeno radi njih. To izkoriščajo naši klevetniki z zavijanjem in natolcevanjem zelo spretno ter na ta način najbolj škodujejo ugledu in vplivu šole in učiteljstva.

Samomor otrok pa ni prikazen le novejši dobi, ne le od tedaj, kar imamo svobodni šol. zakon, temveč tudi prej se že ni redko dogodilo, da so si otroci sami pretrgali nit življenja. Samomor najdemo tudi pri najstarejših narodih, in tudi v srednjeveških šolah so se pripetili samomori otrok. (Glej besede M. Neanderjeve v I. članku pod tem zaglavjem, ki pripoveduje, da se je en deček obesil, le da bi jezil in užalil svoje učitelje.)

*) Celo v gosposki zbornici dolžil je klerikalni deželni glavar Rhomberg v svojem infamnem govoru (2. sušca t. l.), da je svobodno učiteljstvo krivo samomorov otrok.

Iz mojega potovanja.

(Poročal pri zabavnem večeru „Ljubljanskega učiteljskega društva“
Fr. Črnagoj, nadučitelj na Barju.)

Dandanes se že ves svet silno zanima za turistiko. Odkar je razvilo planinsko društvo svojo zastavo ter poslalo nebroj mazačev križem sveta, da mažejo s kričecimi bojami debela in hlode, plotove in skalne nosove — prijema že vsak — star ali mlad, človeče moškega ali ženskega spola — za planinsko potno gorjačo ter hoče postati, če ne imeniten pipar, ki je prelazil vse gorske hrbtove, pa proslavljen svetoven turist, ki je gledal krasoto prekmorskih dežel.

Zato menda zajahal je bil predlanskega leta naš vrli tovariš Stiasny svojega dvokolesnega konja, da je pohitel med naše brate v Rusijo, lani pa se je podal na pot v daljni Kavkaz, da studira kulturo ondotnih rodov, še največ pa, da se prepriča, so li kavkaška dekleta res tako lepa, kakor trde, ali ne. Poznat' se ga mora!

Kaj čuda, če se je polastilo hrepenenje tudi mene, da gledam razkošje tujih dežel?

Bilo je pred 35. leti. Tamkaj v temnem Hadu sem ždel ter lepo mirno in zadovoljno fizičkal s tovariši —

ko počí glas, da so nekje v deveti deželi odkrili novo ozemlje, ki prekaša baje po svoji lepoti in svojem bogastvu vse do takrat znane svetove.

Ne da bi se bil zgasil pri planinskem koru, podal sem se na pot. Iz dolgočasnega Hada, ki pošilja pri Vrhnikih svojega osrčja leno, zaspano Ljublanico tja v božji svet, napotil sem se brez potne torbe in palice, celo brez postavno podpisanega potnega lista, da si ogle- dam dežel, ki je proslula po tedanjem svetu in so ji rekali Barj.

Da je moralo biti bogastvo tega dela sveta veliko, dokazuje nam dejstvo, da so premeteni in pohlepni Ljubljančanje takoj zasadili vanjo belo in zeleno namazani kol ter jo tako proglasili svojo last za vse večne čase.

Sam ne vem, kako je prišlo — nakrat sem jadral brez jader in vesel v ostru zimski po mrzli Ljublanici proti oni strani nea, od koder je nekaj zaljubljeni Jazon vlačil s svojim Krakovci plitve, ozke čenaklje — ter se nisem menil iti za mraz, niti za vodo, ki mi je silila v grlo.

Stavim, da bi vi Ljubljančauje prvi do zadnjega prej pogagali, pedno bi dospeli na cilj, zato so vas pa tudi le štorcklje osile. Jaz pa, ki sem se hotel podati na

Samomor otrok torej ni nič novega, in zelo hudobno je, če se dolži sedanjo svobodno šolo, da je ona kriva te žalostne prikazni. Pa tudi tega šola ni kriva, da se samomori v slednjem času množe.

Dognano je, da se z napredujočo prosveto število samomorov množi; a to nas ne sme strašiti, da bi naj po nasvetu Rousseaua zbežali v gozde, temveč spodbuja naj nas k napredku, ker prava izobrazba, etična izobrazba jači voljo, in ko se bo naše šolstvo razvilo do vrhunca, ko ne bodo metali, smeli metati se trudečemu učiteljstvu polen pod noge ter spodkopavati ugled in vpliv šole, bode se število mladih samomorilcev znižalo na nič. Pomisliti pa moramo tudi sledeče: prej ni bilo časopisja i. dr., ki bi bilo vsak posamezen slučaj takoj raztrobito v svet, in če se je zgodil kak samomor, zvedelo je zanj le malo bližnjih krajev, ostalemu svetu pa je ostal neznan; dandanes pa ve že najbolj skrita gorska vas, kar se je včeraj zgodilo tuintam. Vidi se nam število mladih samomorilcev mnogo večje v primeri s številom v prejšnjih dobah, nego je v resnici.

Durand-Fardel pravi, da je bil na Francoskem, kjer vendar niso poučevali „demoralizirani lumpje“, temveč redovniki, v letih 1835—1844 med 20 samomorilci 1 mlajši nego 5, 2 mlajša nego 9, 2 mlajša nego 10, 6 mlajših nego 12, 7 mlajših nego 13, 3 mlajši nego 14 let.

Marselli je sestavil o vzrokih samomora pri individvih mlajših nego 15 let sledečo tabelo:

Vzroki	Dečki		Deklice	
	v Italiji 1868—1877	na Pruskem 1869—1872	v Italiji 1868—1872	na Pruskem 1869—1872
Umoril	138	117	300	91
sram, strah pred kaznijo	0	200	0	409
domača beda in skrb	250	67	300	45
neznani vzroki	528	435	319	200
financijske izgube	28	8	0	91
strasti	0	24	200	0

Barje — jaz se pa nisem smel bati vode ter sem se tudi res prav vrolo obnašal. Lepo na pol sem pomikaval pa krepko tiščal svoja brezzoba usteca skupaj ter e tuintam hlastnil po zraku — pa sem srečno priplul prav v osrčje barjanske dežele.

Menil sem, da bom brez posebnih težav snuknil kar incognito na kake svisli, da se malce posušim in odpojem, a motil sem se, zakaj Barjani, ki nikakor niso tako divjaški narod, kot se pripoveduje — so ne že pričakovali.

Avguri menda so jim bili povedali, da prihaja nekaj posebnega med nje, zato so postavili časno stražo v osebi moje ranjke babice, ki naj me dostojno sprejme.

In res — nisem se utegnil skriti paznim očesom svoje stare matere, ki so me brez slavnostnega ogovora prav na kratko pa krepko sprejeli, neusmiljeno zdrgnili s cunjami, pri čemur sem menil, da me ttovirajo, a sem pozneje videl, da ni bilo tako. Slednjič so me še trdno povezali, v skrbeh, da jim ne uide — ali kaj.

Ker sem prihajal med Barjane bez vsega orožja in nikakor ne s hudobnim namenom, ato sem odločno protestoval proti takemu početju — tersem grozno kričal

bolezni	0	0	0	45
naveličanje življenja	28	25	0	0
pregrehe	28	8	0	0

Največ se jih je torej usmrtilo, ker so se bali kazni in ker so se sramovali, potem radi duševnih bolezni na Pruskem in radi domačih nadlog in skrbij v Italiji. Pri takih in enakih razmerah poloti se otroka melanholija, in če ta obvlada voljo, porodi se kmalu sklep, uničiti samega sebe, da se reši nadlog; zmaga torej egoizem. Svobodno torej trdimo, da je povzročilo samomor pri „neznanih vzrokih“ oslabiljenje inteligence, volje. Pri strasteh in pregrehah se moramo ozirati na psihotične razmere. Vsi mladi samomorilci so „prezgodaj dozoreli“ in pravi vzrok samomorov je torej napačna vzgoja in nepovoljni življenjski pogoji.

Takih razmer pa nikakor ni zakrivila sedanja šola, ne, temveč ona vpliva baš nasprotno, vpliva v tem oziru zelo blagodejno, ker podpira pravo domačo vzgojo, nadomestuje nepovoljno in nedostatno in po svojih močeh paralelizuje slabo in napačno. Če bi ne vplivala šola tako blagodejno, bilo bi še mnogo, mnogo samomorilcev in izpridenih individvov, ker domača vzgoja bi bila še slabša in nikogar bi ne bilo, ki bi jo blagodejno paralelizoval. — Lahko bi vplivala šola še bolj blagodejno, ko bi nje klevetniki ne rušili kar sproti, kar šola s trudom zida. V svoji hudobni zavisti zadržujejo njen razvoj, paralelizujejo njen blagodejni vpliv s tem, da denuncirajo in blatijo učiteljstvo ter da naravnost ščujejo stariše in še celo otroke (glej 4. štev. lista „Jahrbücher d. W. d. hl. Kindheit Jesu in Oest.-Un.“ str. 100!) zoper šolo in učiteljstvo. Zdrav razum pove vsakomur, kdo v resnici pohujšuje mladino; ali učitelj, ki se trudi po svojih močeh in po svoji vesti, da zasaja v mlada srca kali kreposti, ki otroku bistri um, blaži srce in jači voljo, učitelj, kateremu so otroci iz srca vdani ter poslušajo njegove nauke kot besede iz božjih ust — ali isti klevetniki šole, ki rujejo zoper njo, ki zagovarjajo zanikerne stariše, ki sramote učitelja v očeh otrok, da ti slednjič jamejo dvojiti ne le nad svojim učiteljem, temveč

in brcal. A slabo sem jo skupil. Na povelje žene, ki sem jo pozneje zval svojo mater, požvečila je babica košček šote, ki rase v oni deželi, požvečeno šoto povezala v plenico ter mi — kakor reko Barjani — s culo zamahala usta.

Tako so me imeli mnogo, mnogo dni — kaj vem koliko, vem pa da toliko, da sem se popolnoma privadil barjanskim navadam.

No — meni je bilo pa to slednjič ravno prav, vsaj sem se podal na Barje zato, da pričnem v njem popolnoma novo življenje in da Barje dobro proučim.

To pa sem mogel storiti še najbolje, da sem se uživel popolnoma v življenje Barjanov, da sem postal kri od njih krvi. Vsaj se pa tudi nisem mogel mnogo pritožiti, pustili so me, da sem delal to, kar drugi Barjani, in so mi dali vsega, česar sem potreboval in še več kot mi je trebalo.

Nisem bil takrat še popolnoma tako velik kot sem danes, temveč majčkino manjši. Zato so pa Barjani sklenili, da mi ni treba ne suknje ne hlač, ampak da mi popolnoma zadostuje za mnogo let togica iz napol ubeljenega platna, katera pa ni segala prav do kolen — in so ji tedanji Barjani rekali srajca.

tudi nad njegovimi nauki! In internacionalna garda je dosegla svoj smoter, trud šole in učiteljev je uničen, zanikerni stariši in hudobna tovarišija dopolni, kar so isti, ki bi morali baš tako skrbeti za otrokov blagor kot učitelj, fino prekanjeno pričeli — otrok propade in potem se še škodoželjno krohotajo, rekoč: „Glejte, to so uspehi sedanjih šol, to so dosegli napredni učitelji!“

Pa to so le posamezni slučaji: splošno mladina ni tako surova in propadla, kakor kriče klerikalci in kakor — **bi radi videli, da bi bila, da bi tem preje dosegli svoj namen: da bi izpodkopali tla svobodni šoli.** Kdor ni popoln pesimist, ali komur strankarska strast še ni popolnoma oslepila oči in otemnila uma, mora pripoznati: sedanja mladina ni nič slabša od iste v cerkvenih šolah, da, bolja je, desetkrat bolja! Da pa se iste žalostne izjeme, ki jih tudi v cerkveni šoli ni manjkalo, odpravijo, treba je več znati in storiti, kot le blatiti svobodno šolo in učiteljstvo!

„Napota.“

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Pravice v materjelnih zadevah.

III.) Še večja kazen je, ako je učitelj po kazenskem potu premeščen; 1.) je to zanj sramotno, 2.) mora plačati iz svojega stroške selitve, 3.) utegnejo njegovi dohodki se zmanjšati na njegovem novem mestu, če ne že glavni, gotovo pa stranski dohodki.

IV.) Že večja kazen omenja § 48, kateri dovoljuje, da se sme nadučitelj ali ravnatelj degradirati, da se ga sme nazaj „postaviti v vrsto učiteljev, kar se sme zgoditi s premembo ali brez premembe službenega kraja“.

(Ta § bi bilo pač predelati treba; kajti degradovanje brez premembe službenega kraja ni pri uradnikih običajno. Sicer se pa degradovanje brez premembe službenega kraja ne vrše običajno tudi pri učiteljih.)

To so bili časi, prijatelji! Niti pojma nimate vi, ki niste gledali Barja z lastnimi očmi, ki niste gledali njega naivnosti in njega divjosti.

Kako naivno je bilo naše življenje, ko smo poležavali z izredno potrpežljivostjo uro za uro pred murinovo luknjico, sami črni kot murini, bezali in drezali vanjo z monotomno pesmico „božji volek, pridi ven“, da smo ga slednjič pribezali venkaj, ali pa mu zabili luknjico, ako nas ni ubogal.

Kako idilično smo se pekli ob najhujši vročini na solncu, ležeč vse popoldne na trebuhu v visoki travi. Seveda so nas večkrat vznemirile materine burklje ali pa nas je pognala očetova brezovka, da smo kričeč se razkadili na vse strani.

Najbolj nas pa je navdajal z navdušenjem lov na žabe. To so živalice, ki so prešinjale vse naše misli, vso našo fantazijo — ž njimi smo se pečali po dnevi, o njih smo premišljali, ko smo legali spat.

Lovili smo jih pa jih metali v korita, jih devali v sklede in jih tlačili v steklenice, da je včasih vse gomezelo v njih! — Pa celo lične kočijce smo znali plesti, da so žabe — hočeš, nočeš — vozile druga drugo, kar je bilo posebno romantično videti, kar noreli smo samega

V.) Največja kazen je, ako je učitelj od službe odstavljen (§ 52), ker v tem slučaju zgubi službo, dohodke, pravico do pokojnine in sploh vse. Kdaj se sme to zgoditi, o tem govori § 52 in § 53.

Med kazni se ne prišteva to, kar navaja § 53 državnega šolskega zakona, namreč da sme deželni šolski svet učitelja, kateri ne zadostuje, primorati, da napravi še enkrat preskušnjo učne sposobnosti. Ako je ne napravi, zgubi še prvič pridobljeno svedočbo. No takih slučajev navadno ni. Suspendovanje ali začasno odstavljenje od službe je sicer huda pokora za vsakega, ki ga zadene, vendar to v smislu zakonov ni kazen, ker se mu pri krajšani dohodki med suspendacijo zopet povrnejo, ako je bil po preiskavi nedolžnim spoznan. Da bi se na podlagi izvršene disciplinarne preiskave koga v pokoj djalo, o tem molče §§ kranjskega zakona. Le v eni deželi (Slezki) so v zakonu taka določila.

Da pa morajo šolske gosposke pri disciplinarnih preiskavah jako vestno in natančno postopati in vselej „navesti, katerih nedisciplinskih dejanj se je dotični krivega storil, na katere podstave in osobito na katere dokaze se naslanja izrek o krivdi in kateri nagibi so bili mero-dajni za izmero kazni“; to vелеva ministerski razglas z dne 17. vinotoka 1877, ki poudarja, da se mora dati obsojencu potrebne podatke, zagovarjati se.

Če se je pa pred obtožbo zatoženec zadostno opravičil, naj se mu to pismeno naznani (§ 50 zakona z dne 29. mal. travna 1873). Ali se to običajno zgodi? Menda ne! — Na Dolenjem Avstrijskem postopajo glede ustra-hovalnih kazni slično.

Ondi so sledeče kazni: 1.) graja okrajnega šolskega sveta, 2.) posvarilo deželnega šolskega sveta, 3.) odre-kanje kvinkvenij, 4.) kazensko premeščenje, 5. odpust iz službe. — Vobče so pa določila o disciplinarnem postopanju zoper učitelje v zakonih posameznih dežel nedo-statna, in učitelji se trudijo, da bi dosegli temeljitejša in točnejša ustra-hovalna pravila.

K temu poglavju naj navedemo še nekatera po-manjkljiva postopanja v zadevi discipliniranja učiteljev, na pr.:

veselja, ko smo videli, kako poskakuje kočijca za po-skočno živalico!

Kako divje pa je bilo naše življenje, ko smo napo-vedali našm žabam boj na življenje in smrt! Vsak s prekljo v lokah smo hodili ob jarkih pa merili in vdar-jali po onh neusmiljenkah, ki so brezsrčno jezdarile druge, češ: „Kaj bote krote mučile druge — vsaj znate same plavati!“ Pod udarci pa so padale žabe in žabice, grešne in nedolžne, nagibale svoje glavice ter zapuščale časní barjanski raj ter se selile v večno zelene livade onega sveta!

Največje veselje Barjanov pa je bila in je še sedaj povolenj. Pripomniti pa moram tu, da se deli barjanski rod v dve vrsti: v odrasle in nedorasle — in te zadnje je navdajala povodenj z veseljem.

Kadar so se podile izza Kríma dolge nepretržne vrste težkih, črnih oblakov, smo se že začeli pomenljivo pogledovati. Kadar pa je pričelo liti izpod neba, kakor to menda le na Barju zna in so se polnili jarki z uma-zano vodo, takra nas niso udržavale vse materine grožnje v najhujšem dežju smo iskali raznih desak, hlodov, korit, sneli tudi kaka vrta, ki se nam niso zdele neobhodno po-trebna ter jih nosili vlačili do polnečih se jarkov. (Dalje.)